

Rerum Naturalium Fragmenta No. 465

<i>Wekerle Szabolcs</i> : Földi kenyér: A szarvasgomba-vadászat misztikuma	3
Who Is Who Magyarországon: Jaskó György	9
<i>Jaskó György</i> : Amatőrök és profik az irodalomban és a képzőművé- szetben	11
<i>Jaskó György</i> : Ismertetés: Tomcsányiné Szemere Sarolta: A mennyezet virágai	13

Watford
2011

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Tamás szerkesztése:

16 Melrose Place, Watford WD17 4LN, England

tamas.jasko@jasko.eu

Földi kenyér
A szarvasgomba-vadászat misztikuma
Wekerle Szabolcs

A vénasszonyok nyara a fő szarvasgombaszezon. Ilyenkor egy jobb trifla-kereső kutya akár tíz kilogrammot is talál egy portya során, ami gazdájának jókora bevételt jelent. Nem véletlen, hogy a gombavadászok meglehetősen titokzatoskodó népség – pedig foglalatosságuk jóval kevésbé rejtelmes, mint az átlagember hinné.

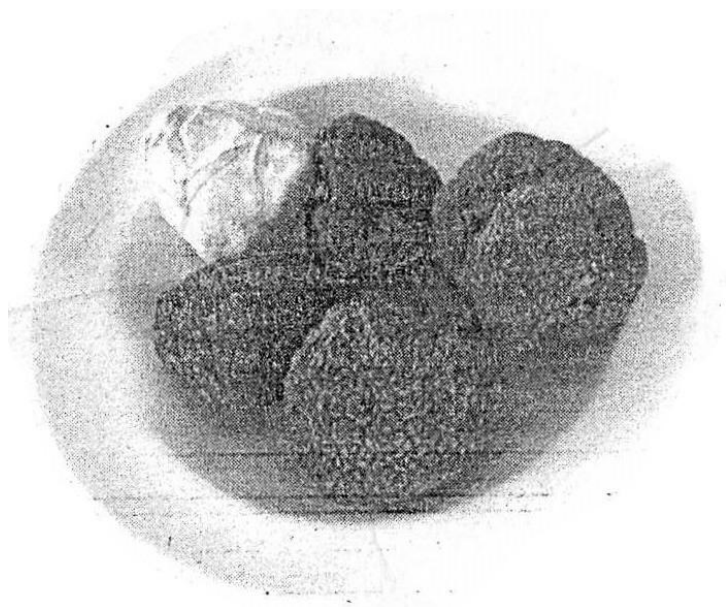
Szarvasgomba-fesztiválra és örökbefogadó-napra invitálta az érdeklődőket a múlt hét végén a Rex Alapítvány gyönyörű telephelyére, az újpesti állatszigetre. Az új kutyára vágyók nem csalódhattak – a kennelekben szebbnél szebb állatok várták leendő gazdájukat –, ám a szarvas-gombára vagy triflára kíváncsi érdeklődő nem épp azt kapta, amire számított.

Igaz, Jaskó György, az Első Magyar Szarvas-gombász Egyesület elnökségi tagja élvezetes előadást tartott a gasztronómia egyik legdrágább hozzávalójának történetéről, a beharangozott triflavadászeb-verseny azonban lényegében elmaradt, az egyébként kiváló Operaházy Borlovagok által előadott triflavadász-indulók értékelésétől pedig legmélyebb tiszteletünk jeléül e helyütt inkább eltekintünk.

A dalműveket megelőzően a tűző napsütésben egy kezdő és egy haladó kutya keresgélte a fűbe rejtett kincset – de eszük ágában sem volt versenyezni. Hevenyészett bemutató volt ez csupán, amelyből annyi azért kiderült, hogy egy jó képességű eb viszonylag hamar megtanítható e jövedelmező mesterségre.

Ezt később Gerbacsich Ottó, a Rex Alapítvány – szabad idejében három saját ebével szarvasgombászó – kutyamentője is megerősítette.

- Egy keresőkutya két-három év alatt érik be, de a legjobb képességűek néhány hét alatt kiképezhetők – válaszolta, mikor arról kérdeztük, mi teszi a jó triflász ebet. – Vannak közkedvelt fajták, ilyen például a labrador, a golden retriever, a német juhász vagy a magyar vizsla, de tulajdonképpen nem a fajtán múlik, hogy egy kutya használható-e vagy sem. Én azt szoktam mondani, a lényeg, hogy „hosszú legyen az orra”, vagyis hamar rákapjon a gomba jellegzetes szagára. Kiképzésük hasonlít a kábítószer-kereső kutyaéra. Én egy körülbelül húsz centiméter hosszú gumicsővel dolgozom: ebbe rejtem a szarvasgombát, és így apportírozatom az állatot.

Ami a lelőhelyeket illeti, a szakirodalom szerint szarvasgomba szinte az egész világon él, Európában a mediterráneumtól Lappföldreig megtalálható. Előfordulására erdős-ligetes területeken lehet számítani, de Afrikában a homok alól kerül elő. Leg-

inkább persze mégis a meleg, nedves éghajlatú vidékeket kedveli, így nem véletlen, hogy talán legnagyobb kultusza Olaszországban és Dél-Franciaországban alakult ki. A franciák az ezernyolcszázas évek első felében megkezdték a ma már világszerte alkalmazott szarvasgomba-ültetvények telepítését is. A trifla egyik legnagyobb ellenségét, a hosszan tartó fagyokat nélkülöző Kárpát-medence sem rossz lelőhely, itt majd száz föld alatti nagy-gombafaj ismert.

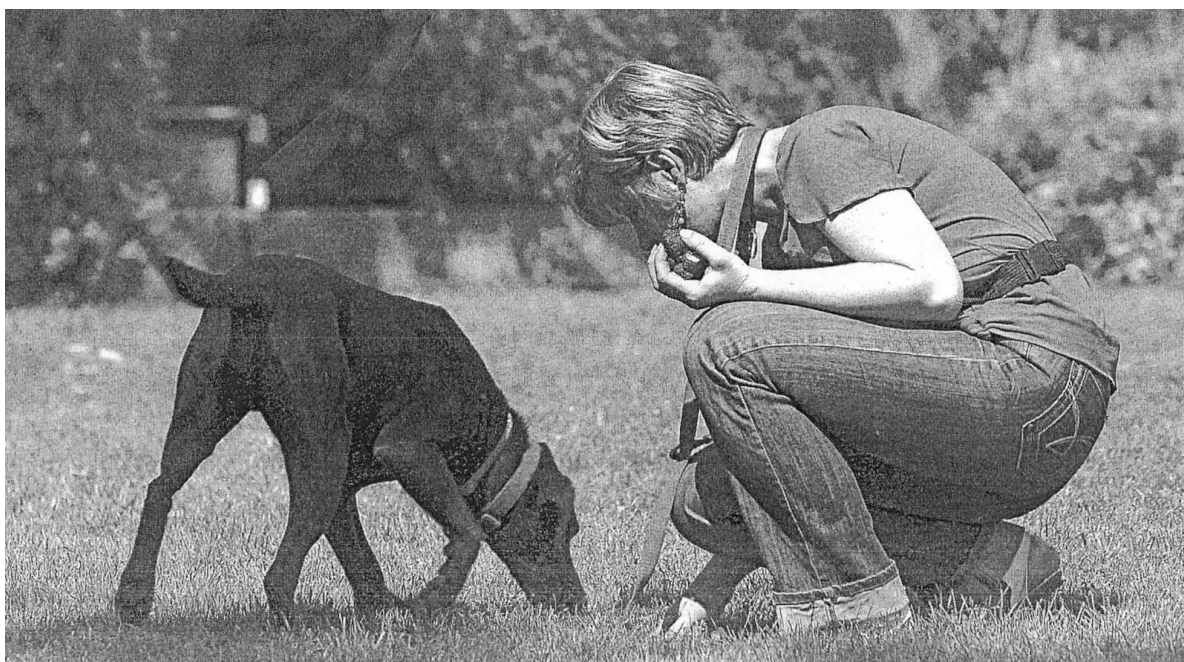
Máig hiánypótló, Föld alatti gombavilág című alapművében Szemere László, aki Hollós László mellett a magyar szarvasgomba-kutatás egyik múlt századi megújítója volt, a tölgy-, bükk- és fenyőerdőket nevezi meg legígéretesebb terepnek, és arról is beszámol, hogy a sikeres kutatás esélye augusztustól október végéig, vagyis a vénasszonyok nyarán a legnagyobb, mindenekelőtt eső után. Elárulja azt is, hogy nem csak a kutyák szimatára alapozhatunk: ugyanúgy érdemes figyelni „az okkerszínű, szőrös legyecskék meg a jövő-menő vörös vagy fekete hangyák” mozgását is, valamint a vaddisznók túrásait és az egerek kaparásának nyomát.

Magyarország e pillanatban nem nevezhető szarvasgombanagyhatalomnak, pedig Jaskó György szerint (aki egyébként a ma ismert, az évtizedek alatt sok emberéletet megmentő gombavizsgáló rendszer kialakítójaként is tisztelt Szemere unokája, tehát családi örökségként kapta a téma iránti vonzódását) 1890 és 1910 között évente tíz-húsz ezer kiló, a Felvidékről származó szarvasgomba került Bécs piacaira.

Az ezernyolcszázas évek első felében kiadott egyik-másik francia szakácskönyv pedig „úgy együk, ahogy a magyarok” fordulatla adta meg a csemege felhasználási módját. Mátyás kirá-

lyunkkal egyébként neje, Beatrix ismertette meg az afrodiziákumként is számon tartott eledelt. Szerelmi jelentőségéről K. Mátyus István orvos így emlékezik meg Ó és Új Diaetetica című, 1787-ben Pozsonyban kiadott művében: „A’ Spiritusokat éleszteni és a’ Venust segíteni mondatik.”

Különféle tájnyelvi elnevezései arról árulkodnak, hogy – főként a XV. század után – viszonylag elterjedt volt nálunk is: hívták drága pöfetegnek, trifolának és trufolának, gím- gombának és szarvaskának, míg a németek lakta részeken Erdbrot volt a neve, Somogyban pedig földi kenyérként vagy földi krumpliként emlegették (előbbi az Erdbrot szó szerinti megfelelője).

Fotók: Székelyhídi Balázs

A némileg misztikus, de tapasztalatot és sok erdőjárást igénylő szarvasgombászás valóban nem habkönnyű tudomány. Viszont nagyon megéri: egy kilóért negyvenezer forintot is elkérnek a piacokon, de a hazánkban alig, Olaszországban és Horvátországban ellenben nagy mennyiségben előforduló isztriai faj ezer grammja százezer forintot is érhet.

Nem véletlenül akad példa arra, árulja el a rendezvény után egy neve elhallgatását kérő bennfentes, hogy egy-egy jobb lelőhelyen véletlenül összetalálkozó triflászok képesek akár összeverekedni is a terep „tulajdonjogaért” folytatott vita hevében.

Ezeket a ritka eseteket leszámítva persze a szarvasgombász mesterség ma már korántsem olyan kockázatos, mint a régi időkben.

Kétszáz éve, a kutyák bevetése előtt, mondta el előadásában Jaskó, gyakran a gombát ösztönösen kitúró és legott elfogyasztani is próbáló, pórázra kötött disznókat alkalmaztak a vadászok, így az elszántabb kutatók keze, akár az asztalosoké, erősen ujghiányos volt.

Gerbacsich szerint ma néhány száz szarvasgomba-kereső kutya lehet nálunk, de igazán aktívan jóval kevesebben keresnek. Az áru eladása nem okoz gondot: itthon nem túl nagy a kereslet, de a külföldi – főképp olasz – felvásárlók szinte bármennyit elvisznek belőle.

Néhány igazán szerencsés vadász akár a jólétét is megalapozhatja egy nagy fogással. Négy éve Pisa környékén egy Cristiano Savini nevű szerencsés olasz másfél kilogrammos ritkaságot talált (egy átlagos szarvasgomba borsó, legfeljebb burgonya nagyságú, és néhány dekát nyom), amelyet Firenzében bocsáttottak árverésre. A Londonban és Makaón videón követhető eseményen végül egy kínai üzletember 330 ezer dollárért vitte el az illatos drágaságot.

Kína neve azonban nemcsak ilyen különbségek apropóján bukkan fel szarvasgombász körökben: az európai – elsősorban francia – trífászok évek óta rettegnek a Kínában nagy mennyiségben fellelhető, az európaiaknál gyorsabban szaporodó himalájai faj európai térnyerése miatt, amely, ha egyszer nagy számban megjelenik kontinensünk földjében, várhatóan ugyanúgy letarolja az itteni piacot, mint bármely más Ázsiából érkező tömegtermék.

(Magyar Nemzet, 2011. szeptember 10., p.27).

Who Is Who Magyarországon: Jaskó György

Foglalkozás: művészeti szervező, műgyűjtő, fotóművész. Lakcím: 1073 Bp., Kertész u. 24-28. Születési hely, idő: 1950. október 3. Bp. Gyermeke: Krisztina (1983). Szülei: Dr. Jaskó Sándor, Szemere Piroska. Híres felmenők: Anyai ágon a Szemere történelmi család.

IV.: 1957-1965 Városmajor utcai Általános Iskola, Bp., 1965-1969 Toldy Gimnázium, Bp., 1969-1972 BME Vízgazdálkodási Főiskolai Kar, Baja, 1976-1983 ELTE BTK magyar nyelv-irodalom, középiskolai tanári ill. könyvtártudományi szak, Bp..

Szakmai életrajz: 1973-1980 VIZDOK. Vízgazdálkodási Intézet múzeumi, levéltári szakcsoport. 1980- Általános és középiskolákban tanít, közművelődési és szakkönyvtárakban könyvtáros, kiállításokat szervez és vezet.

1990-1991 megalapítója és 2003-ban is kezelője a Dísz Tér Galériának.

Különleges teljesítmények: Fotóival (részben festményeivel) több egyéni és csoportos kiállításon szerepelt belföldön (Kongresszusi Központ, Pesti Vigadó, Csók Galéria) és külföldön.

Publikációk: Riport-, portré-, és művészi fényképfelvételei számos könyvben, folyóiratban (Művészet és Barátai, Kláris, Művészeti Vizuális Nevelés, Hajnali Fény stb.) jelentek meg. Irodalmi antológiákat, kulturális évkönyveket, folyóiratokat szerkeszt, szépprózai műveket ír.

Tagja: Budapesti Városvédő Egyesület (1980-), Művészetbarátok Egyesülete (1990-), Művésztanárok Társasága, pártoló tag (1996-), Zuglói Képzőművészek Társasága (2001-), Dunai Alkotókör (2000-), Zempléni Alkotókör (2003-), Kláris Irodalmi Kör (1999-)

Kedvenc időtöltés, hobbi: olvasás, utazás, családtörténet, műgyűjteményében több, mint száz képzőművész alkotásait őrzi.

(*Who Is Who Magyarországon. Magyarország vezető személyiségeinek életrajzi enciklopédiája*. 3. kiadás, 2005, Hübners)

Amatőrök és profik az irodalomban és a képzőművészetben

Jaskó György

irodalomtanár, diplomás könyvtáros, művészetpártoló, fotós

A téma érdeklődésre tarthat számot, hiszen közöttünk is élnek kiváló amatőrök, akik a képzőművészet, az irodalom, vagy a zene területén maradandót alkotnak, és profik, akik nem mindig múlják felül az amatőröket.

Jó pár amatőr és néhány fél-profi művészeti és irodalmi egyesületnek vagyok a lappangó vagy félig-meddig aktív tagja. (Művészetbarátok Egyesülete, AKIOSZ Alkotók, Költők, Írók Országos Szövetsége, Zuglói Képzőművészek Társasága, Kláris Irodalmi Kör, Hajnali Fény kulturális egyesület, Rátkai Klub, Városvédők Egyesülete stb. Többfelé rendeztem kiállításokat, magam is sokfelé szerepeltem. Kis „műgyűjteménnyel” is rendelkezem már.

Almádiban két éve tartottam vetített képes előadást Mongóliáról, a távoli nép kultúrájáról, ottani fiatalkori utazásomról.

Beszélgessünk most a műkedvelő alkotókról és az úgynevezett hivatásos művészekről! Ki az amatőr, a naiv, a giccs-készítő és ki a profi? Azért készít-e valaki nonfiguratív alkotást, mert nem tud alakot festeni? És ír modern szabadverset – mert rímeset nem tud?

Petőfiék korában a versírást az iskolákban tanították! – A családi kamaramuzsikálás igazi „örömzenélés” volt! – Amatőr

– ez a szó eredetileg azt jelentette, hogy az illető örömmel, örömeiben alkot!

Művészetkedvelő barátaim! Próbáljon csak mindenki maga is alkotni – lehet, hogy mindnyájunknak fog vele örömet szerezni, nemcsak saját magának! És még az is lehet, hogy egyszer még „befutott” is lesz!

A nagy mesterek is voltak valamikor kezdők is!

Sok fórum szívesen helyt ad a műkedvelők alkotásainak is!

Ezekről is hírt adok, ha találkozunk.

(Művészetbarátok Egyesülete Balatonalmádi Csoport, Hírlevél, 37. sz., 2006. március)

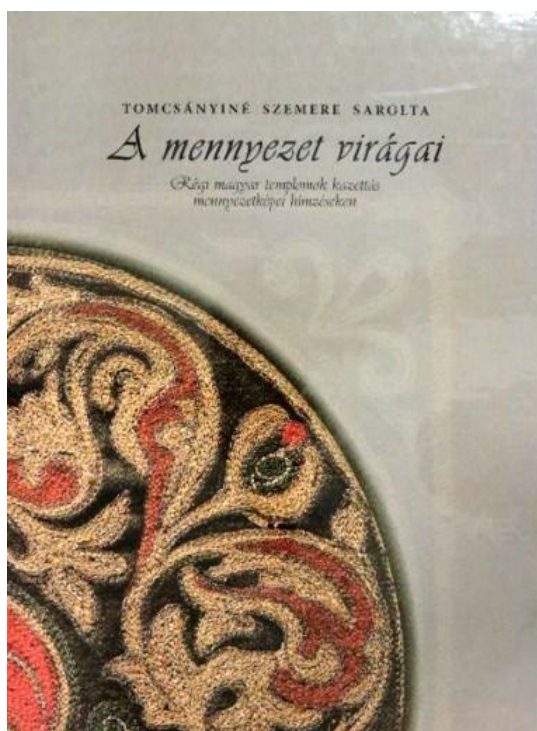
„A mennyezet virágai”

Régi magyar templomok festett kazettái hímzéseken*

Jaskó György

Érdekes könyvbemutatónak lehettek tanúi az érdeklődők még tavaly novemberben a budapesti unitárius könyvesboltban.

Ritka, hogy egy szerző – *Tomcsányiné Szemere Sarolta* – könyvének illusztrációjaként bemutatja négy legújabb hímzett falikárpitját.

A kötet új, bővített kiadásában és a bemutatott falikárpitokon magyar templomok kazettás mennyezeteinek motívumai láthatók hímzett textileken. A szerzőnek, aki kézművesmester is, célja, hogy ezeket a festett motívumokat átültesse saját munkáira, fejet hajtva a régi mesterek és a magyar múlt előtt.

Tomcsányiné Szemere Sarolta nagy gyönyörűséggel ásta bele magát a témába vágó könyvekbe, fényképes albumokba, melyek azt sugallták, hogy tenni kell valamit ezeknek az emlékeknek a megmentéséért. Régi magyar templomaink olyan kincseket rejtene, amelyekről a látogatóknak sejtelmük sincs.

Ki tudja azt ebben a rohanó világban, hogy valamikor 1503 és 1520 között egy asztalosfestő mester milyen csodákat alkotott Gogánváralján? Vagy ki tudja, hogy miközben dúlt a mohácsi csata, Erdélyben, Ádámoson imádkoztak a szebb jövőért, és festették kicsi templomuk mennyezetét?

A könyvben fényképen és meghímezve láthatjuk a miklóstelki evangélikus templom három megmaradt, 1532-ben festett kazettáját. Énlaka „cifrán kifestett deszkafölepe” rovásírásáról *Orbán Balázs* is említést tesz *A Székelyföld leírása* című művében.

Nem véletlen, hogy erdélyiek ezek a példák, ahol a vallásszabadság a legkorábban nyilvánult meg, párosulva az „ecclesiák” szegénységével és az erdőben való gazdagsággal. Erdélyben találkozhatunk a legtöbb festett kazettás famennyezettel, a legtöbb „mennyezetfestő” nevével.

A könyv huszonhét templom kazettamotívumait mutatja be, közölve a forrásmunkákat, a templom rajzát, adatait és a kazettamotívumok megjelenését, terítőn, díszpárnán, falikárpiton. Találkozhatunk Kárpátalja, Felvidék, Délvidék és Északkelet-Magyarország szívet gyönyörködtető emlékeivel is.

Adja Isten, hogy többen kapjanak kedvet ezen örökségünk megismeréséhez, és látó szemmel nézzék a festett mennyezete-

ket, amelyek valóban a menny virágai, mint ahogy a könyv címe is: *A mennyezet virágai*.

* Tomcsányiné Szemere Sarolta: A mennyezet virágai – Régi magyar templomok kazettás mennyezetképei hímzéseken. Magánkiadás. Budapest, 2009. Ára 5200 forint.

(*Evangélikus Élet*, 2010. január 17. p.5)